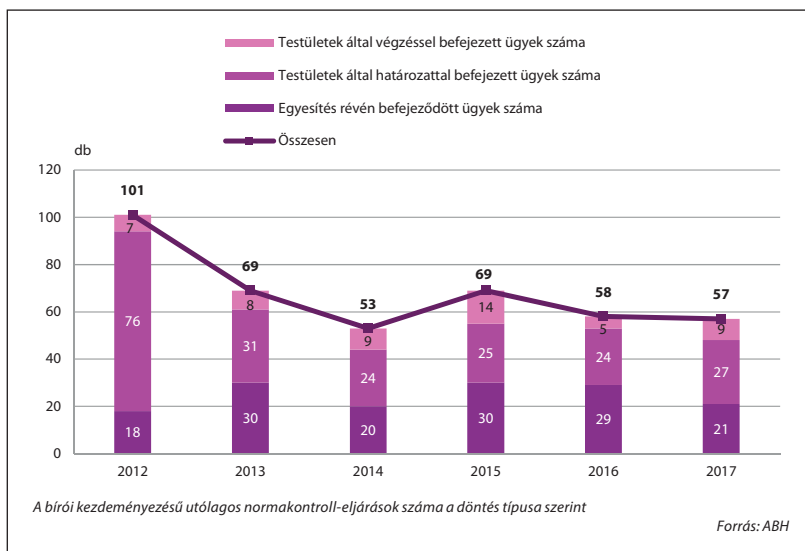

D.4.5. A bíróságok által kezdeményezett utólagos normakontroll-eljárások

A nemzetközi egyezmények a jogállam tartalmi elemeiként határozzák meg a széles nemzetközi közösség által elfogadott alapjogok iránti elköteleződést, az alapjogok érvényesülését elősegítő állami intézményrendszer működtetését. Az alapjogok tiszteletben tartásából következik, hogy a jogállamban az állami intézmények is a jognak alávetve, a jog által korlátozva működnek, elősegítve a fékek és egyensúlyok követelményének megvalósulását. Ha ez nem teljesülne, az szükségszerűen antidemokratikus is lenne egyben, hiszen a joggyakorlást nem lehetne visszavezetni a demokratikus alapértékre, a nép általi legitimációra. Láthatjuk tehát, hogy a jogi alapértékek tényleges tartalma közvetett módon, a társadalmi berendezkedés és társadalmi igények függvényében határozható meg. Ezért egyrészt a kormányzás a jog oldaláról és a jog által történő kormányzást jelentheti, a másik oldalról tekintve összefüggést mutat valamilyen idealisztikus államszervezési eszmerendszerrel, amelyet a kormányzat minden állami alrendszerre igyekszik kiterjeszteni. Ilyen idealisztikus államszervezési elv lehet például az igazságosság, az észszerűség, valamint a hátrányos helyzetű állampolgárok védelmének előtérbe helyezése. Az idealisztikus eszmerendszer tényleges jogi megnyilvánulása elsődlegesen a katalogizált alapjogok szintjén jelenik meg. Ha egy jogági szabályozás ellentétben áll az Alaptörvénnyel, akkor az ideologikus célok elérése veszélybe kerülhet. Álláspontunk szerint kiemelt alapjogvédelmi jelentősége van annak, hogy amennyiben a bírónak az alkotmánybírósági törvény 25. §-a alapján az előtte folyamatban lévő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmaznia, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy azt az Alkotmánybíróság már megállapította, az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. Ezen lehetőség az Alaptörvény 28. cikke mellett biztosítja azt a jogági jogalkalmazói alapjogvédelmet, amely egyaránt kizárni igyekszik az alapjogsértő jogalkalmazást és az alapjogsértő jogalkotást. A munkacsoport a 2012 és 2017 között előterjesztett bírói kezdeményezéseket vizsgálta. Összességében megállapítható, hogy

az ily módon előterjesztett utólagos normakontroll-eljárások száma a 2012-es kiugró értéket követően évente stabilan 50 és 70 között mozog. 2017-ben mindössze 48 kezdeményezést iktattak, a 2017. január 1-jén még folyamatban lévő ügyek száma 17 volt. Ez az éves szinten folyamatban lévő több ezer bírósági eljáráshoz képest elenyészően kis számnak tekinthető, amiből azt a következtetést lehet levonni, hogy az eljáró bírák a jogági szabályozást többnyire nem tartják alaptörvény-ellenesnek. A határozatok belső megoszlásáról érdemes elmondani, hogy az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezéseket túlnyomórészt érdemi határozattal zárja le, ami azt jelenti, hogy a bíró által előterjesztett kezdeményezés tartalmi elbírálásra alkalmas volt. Ez azt jelenti, hogy a jogági bíróságok az alkotmánybírósági törvény 25. §-a által biztosított alapjogvédelmi lehetőségükkel érdemben élni tudnak, hiszen a végzéssel elbírált, vagyis a lényegét tekintve be nem fogadott bírói kezdeményezések száma 2015-öt kivéve tartósan 10 alatt volt, 2017-ben mindössze 9 ilyen határozatot hoztak. A vizsgált adatokból az is megállapítható, hogy 2012 kivételével a bírói kezdeményezések ügyében – nem számolva az egyesítéssel befejezett ügyek számát – kizárólag testületként, vagyis a társas bíráskodás elvének megfelelően hozott határozatot az Alkotmánybíróság. A különböző döntéshozók 2017-ben összesen 57 határozatot hoztak. A testületi döntések száma 2012-ben 39, 2013-ban 33, 2014-ben ismét 39, míg 2016-ban némi csökkenést mutatva 29 volt, majd 2017-ben növekedés volt megfigyelhető, ugyanis 36 lett.

A bíróságok által kezdeményezett utólagos normakontroll-eljárások többsége 2012–2017-ben érdemi határozattal zárult, ezért alkalmas az alapjogvédő szerep betöltésére.